

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ประวัติศาสตร์สากล

ม.
๕-๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕-๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ศ. เกียรติคุณ ถัญชัย สุวังบุตร
รศ. ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ
ศ. เกียรติคุณ อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์
รศ. วุฒิชัย มุลศิลป์

ผู้ตรวจ

นางสาวจิระพันธ์ ขาติชินเชาวน์
ผศ. ดร.ประจักษ์ แป๊ะสกุล
ผศ. ดร.คัททียากร ศศิธรรมาศ

บรรณาธิการ

รศ. ดร.ศิริพร ดาบเพชร

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์ ๓๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-606-056-0

รหัสสินค้า ๓๐๑๓๐๓๗

อักษ

www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด

142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)

พิมพ์ที่: บริษัท ไทยรุ่งโรจน์ จำกัด โทร. 0 2903 9101-6

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของมนุษย์ทุกด้าน ทั้งความสำเร็จ ความล้มเหลว ความร่วมมือ ความขัดแย้ง การสร้างสรรค์ การทำลาย และอื่น ๆ รวมทั้งจะช่วยให้ผู้ศึกษามีความเฉลียวฉลาด รอบคอบ มีเหตุผล มีเจตคติที่ดีต่อวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้กำหนดให้ผู้เรียน ต้องศึกษาสาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวเนื่องทั้งประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์สากล

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สะดวกต่อการเรียนการสอน และง่ายต่อการทำความเข้าใจของผู้เรียน จึงจัดแบ่ง เนื้อหาออกเป็น ๒ เล่ม คือ ประวัติศาสตร์ไทย ๑ เล่ม และประวัติศาสตร์สากล ๑ เล่ม สำหรับเล่มนี้จะว่าด้วย ประวัติศาสตร์สากล ซึ่งสัมพันธ์กับตัวชีวิตชั้น ม.๔-๖ ที่ระบุไว้ ดังนี้

- ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของ มนุษยชาติ
- สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ
- วิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตกที่มีผลต่อ พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก
- วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เข้าสู่โลก ปัจจุบัน
- วิเคราะห์ผลกระทบของการขยายอิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังอเมริกา แอฟริกา และเอเชีย
- วิเคราะห์สถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑

ผู้เรียบเรียงได้เรียบเรียงให้ตรงตามสาระการเรียนรู้แกนกลางสอดคล้องกับตัวชี้วัด ทั้งนี้ ได้จัดแบ่งเนื้อหา ภายใต้อะเอียดเป็นหน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยการเรียนรู้จะมีสาระความรู้ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้อย่าง ครบถ้วนสมบูรณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้มีการระบุตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทางที่สถานศึกษาสามารถ นำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมถึงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การเกิดสมรรถนะสำคัญ

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์สากล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ เล่มนี้จะช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของ วิชาประวัติศาสตร์ ตลอดจนบรรลุผลทางการศึกษาตรงตามหลักสูตรกำหนดเป้าหมายไว้ได้อย่างมีคุณภาพ

ผู้เรียบเรียง

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

เวลาและการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล

- ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์
- การนับและการเทียบศักราชในประวัติศาสตร์สากล
 - การนับและการเทียบศักราชของโลกตะวันตก
 - การนับและการเทียบศักราชของโลกตะวันออก
- การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล
 - การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ตะวันตก
 - การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ตะวันออก
- ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์สากล
 - ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยของโลกตะวันตก
 - ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยของโลกตะวันออก

๑

๒

๓

๓

๔

๕

๕

๑๓

๑๔

๑๔

๒๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์สากล

- ความสำคัญและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์
- ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์
- หลักฐานทางประวัติศาสตร์สากล
- ตัวอย่างการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์สากล โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ : โครงการงานประวัติศาสตร์ เรื่อง บทบาทของจักรพรรดินโปเลียนที่ ๑

๒๓

๒๔

๒๔

๒๘

๓๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

อารยธรรมของโลกยุคโบราณ

- อารยธรรมสำคัญของโลกตะวันตก
 - อารยธรรมเมโสโปเตเมีย
 - อารยธรรมอียิปต์
 - อารยธรรมกรีก
 - อารยธรรมโรมัน
- อารยธรรมสำคัญของโลกตะวันออก
 - อารยธรรมลุ่มแม่น้ำเหลืองหรือแม่น้ำหวางเหอ
 - อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ
- การติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก และอิทธิพลทางอารยธรรมที่มีต่อกัน

๔๑

๔๒

๔๒

๕๑

๕๘

๖๖

๗๓

๗๓

๘๐

๘๘

- เหตุการณ์สำคัญในสมัยกลาง (ค.ศ. ๕๗๖-๑๕๙๒)
 - ระบอบการปกครองแบบฟิวดัล
 - สงครามครูเสด
 - การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ
- เหตุการณ์สำคัญในสมัยใหม่จนถึงสมัยปัจจุบัน (ค.ศ. ๑๕๙๒-ปัจจุบัน)
 - การค้นพบและการสำรวจทางทะเล
 - การปฏิรูปศาสนา
 - การปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์
 - การปฏิวัติอุตสาหกรรม
 - แนวคิดเสรีนิยม
 - แนวคิดจักรวรรดินิยม
 - แนวคิดชาตินิยม
 - แนวคิดสังคมนิยม
- ความขัดแย้งและความร่วมมือของมนุษยชาติในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ จนถึงปัจจุบัน
 - ความขัดแย้งในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ จนถึงปัจจุบัน
 - ความร่วมมือในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ จนถึงปัจจุบัน

๙๖
๙๗
๑๐๐
๑๐๓
๑๐๙
๑๐๙
๑๑๕
๑๒๐
๑๒๕
๑๒๙
๑๓๓
๑๓๖
๑๔๑
๑๔๖
๑๔๖
๑๖๓

- เหตุการณ์วันที่ ๑๑ กันยายน ค.ศ. ๒๐๐๑ และความขัดแย้งทางศาสนาและเชื้อชาติ
- สงครามอิรัก
- สงครามรัสเซีย-ยูเครน
- สงครามอิสราเอล-ปาเลสไตน์
- ภาวะโลกร้อน (Global Warming)
- วิกฤตการณ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม
- วิกฤตเศรษฐกิจ

๑๗๒
๑๗๔
๑๗๖
๑๗๙
๑๘๓
๑๘๖
๑๘๙

เวลาและการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล

นับตั้งแต่มนุษยชาติถือกำเนิดขึ้นมาในโลกนี้ ได้มีเรื่องราวต่าง ๆ มากมายหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายและตรงกัน จึงได้มีการแบ่งช่วงเวลาที่ยาวนานนี้ออกเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ แต่ช่วงเวลาที่ของสมัยประวัติศาสตร์ในแต่ละภูมิภาค แต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกันเพราะ พัฒนาการทางประวัติศาสตร์แต่ละแห่งเริ่มไม่พร้อมกัน รวมถึงวิธีการนับศักราชของแต่ละภูมิภาค แต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับช่วงเวลาในแต่ละยุคสมัยและวิธีการนับศักราชของแต่ละภูมิภาค แต่ละประเทศด้วย

สโตนเฮนจ์ หนึ่งในอนุสรณ์สถานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในโลก ตั้งอยู่บริเวณตอนใต้ของประเทศอังกฤษ

ตัวชี้วัด

- ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ (ส ๔.๑ ม.๔-๖/๑)

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์สากล
- ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์ที่มีปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์
- ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

๑. ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ ว่ามนุษย์ในอดีตได้คิดอะไร ได้ทำอะไรบ้าง ความคิดและการกระทำดังกล่าวได้มีอิทธิพลหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชีวิตของมนุษย์ทั้งในสมัยนั้นและสมัยต่อมาอย่างไร ดังนั้น ประวัติศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์กับเวลา โดยเวลาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการศึกษาประวัติศาสตร์

ด้วยเหตุที่อดีตของมนุษย์นั้นยาวนานมาก หากนับเวลาตั้งแต่มนุษย์ถือกำเนิดขึ้นมาบนโลกนี้ ก็ยาวนานเกินกว่า ๓ ล้านปีมาแล้ว หรือหากนับเวลาที่มนุษย์เริ่มประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นเพื่อบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ก็มีอายุกว่า ๕,๕๐๐ ปีมาแล้ว ทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์ค่อนข้างยากแก่การจดจำและทำความเข้าใจเรื่องราว ดังนั้น นักประวัติศาสตร์จึงได้กำหนดเวลาและยุคสมัยขึ้นเพื่อจะได้เข้าใจเรื่องเวลาและเหตุการณ์ตรงกัน ซึ่งหากเวลาไม่นานมากก็นิยมบอกเป็นวัน เดือน ปี ศตวรรษ (๑๐ ปี) ศตวรรษ (๑๐๐ ปี) แต่ถ้าเวลายาวนานมากก็บอกเป็นยุคสมัย เช่น สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยประวัติศาสตร์ ยุคหิน ยุคโลหะ

สำหรับความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถสรุปได้ ดังนี้

๑. ทำให้รู้และเข้าใจว่าเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ เกิดขึ้นหรือสิ้นสุดในเวลาใด เช่น ประวัติศาสตร์สมัยโบราณ (๓,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช-ค.ศ. ๔๗๖) เริ่มต้นตั้งแต่การประดิษฐ์ตัวอักษรของชาวสุเมเรียนเมื่อประมาณ ๓,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช จนกระทั่งถึงจักรวรรดิโรมันตะวันตกล่มสลายลงจากการที่จักรพรรดิโรมูลัส ออกัสตัส ถูกพวกอนารยชนเผ่าเยอรมันขับออกจากบัลลังก์เมื่อ ค.ศ. ๔๗๖

๒. ทำให้รู้และเข้าใจว่าเรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ใดเกิดก่อนหรือหลัง และช่วยให้อธิบายเรื่องราวได้ดีขึ้น เช่น บาร์โทโลมิว ไตแอช นักเดินเรือชาวโปรตุเกส แล่นเรืออ้อมแหลมกู๊ดโฮปได้สำเร็จเมื่อ ค.ศ. ๑๔๘๘ ขณะที่คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส นักเดินเรือชาวอิตาลี ได้รับการสนับสนุนจากสเปนแล่นเรือไปทางทิศตะวันตกข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกจนค้นพบทวีปอเมริกาเมื่อ ค.ศ. ๑๔๙๒ จะเห็นได้ว่าโปรตุเกสกับสเปนต่างแข่งขันกันสำรวจทางทะเล และโปรตุเกสเป็นชาติแรกที่เริ่มการสำรวจทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ การสำรวจทางทะเลยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อโลกตะวันตก ชาติตะวันตกต่าง ๆ ได้พากันออกสำรวจในทวีปอื่น ๆ บ้างจนนำไปสู่การเกิดยุคล่าอาณานิคมในภายหลังต่อมา

๓. ทำให้รู้และเข้าใจว่าเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่อยู่ในเวลาหรือช่วงเวลาใกล้เคียงกันมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกันอย่างไร เช่น ฌ็อง-ฌัก รูโซ (ค.ศ. ๑๗๑๒-๑๗๗๘) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ได้เสนอแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และได้มีอิทธิพลต่อการปฏิวัติฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๙

๒. การนับและการเทียบศักราชในประวัติศาสตร์สากล

การศึกษาประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตจำต้องเข้าใจว่าจะศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ในช่วงเวลาใด (time) และมนุษย์ ณ ที่ใด (space) เป็นสำคัญ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับเวลานั้น วิธีการนับศักราชของแต่ละภูมิภาคของโลกหรือบางประเทศมีความแตกต่างกัน ดังนั้น นักเรียนจึงต้องเข้าใจความแตกต่างของการนับศักราชดังกล่าว เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์หรือมองภาพอดีตในบริบทที่ถูกต้อง การตระหนักว่าวิธีการนับศักราชของโลกตะวันตกและโลกตะวันออก หรือในบางท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันจะช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการศึกษาอดีตได้

๒.๑ การนับและการเทียบศักราชของโลกตะวันตก

ศักราชสากลที่นิยมใช้กันแพร่หลายที่สุด คือ คริสต์ศักราช เป็นศักราชของคริสต์ศาสนา เริ่มนับในปีที่พระเยซูประสูติเป็นปีที่ ๑ หรือ A.D. ๑ หรือ ค.ศ. ๑ เรียกกันในภาษาอังกฤษว่า Christian Era และ Anno Domini ในภาษาละติน แปลว่า ปีแห่งพระเจ้า เขียนเป็นตัวย่อว่า A.D.

สำหรับปีก่อนที่พระเยซูประสูติ เรียกว่า Before Christ เขียนเป็นตัวย่อว่า B.C. ผู้เริ่มวิธีการนับ ค.ศ. คนแรก คือ ดีโอนีซีอุส เอ็กซีกูส (Dionysius Exiguus) บาทหลวงชาวโรมัน มีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๖ โดยนับว่าพระเยซูประสูติในวันที่ ๒๕ ธันวาคม ปี ๗๕๓ หลังการสถาปนากรุงโรม แต่เพราะธรรมเนียมการเริ่มต้นปีใหม่ในวันที่ ๑ มกราคม จึงถือเอาวันที่ ๑ มกราคม ปี ๗๕๔ หลังการสถาปนากรุงโรมเป็นการเริ่มต้นปีที่ ๑ ของคริสต์ศักราช

การนับคริสต์ศักราชเป็นที่ยอมรับของสันตะปาปาที่กรุงโรมในครั้งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๐ ส่วนการนับเวลาก่อนปีประสูติของพระเยซู ผู้เริ่มนับ คือ บีด (Bede) นักประวัติศาสตร์และนักเทววิทยาชาวอังกฤษในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๘ จากนั้นก็เริ่มแพร่หลายออกไปทั่วโลก เมื่อมีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาไปยังดินแดนส่วนต่าง ๆ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ และโดยเฉพาะในช่วงการขยายอำนาจของจักรวรรดินิยมตะวันตกในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา การใช้คริสต์ศักราชจึงได้รับความนิยมเป็นมาตรฐานโดยทั่วไป

เมื่อยุคจักรวรรดินิยมสิ้นสุดลง ดินแดนอาณานิคมต่าง ๆ ซึ่งนับถือศาสนาที่แตกต่างจากคริสต์ศาสนาต่างได้รับเอกราช และเกิดความไม่ชอบใจกับการนับศักราชตามคริสต์ศาสนา ดังนั้น นักวิชาการจึงเสนอให้ใช้ศักราชแบบใหม่ที่ไม่มีความสัมพันธ์กับศาสนาใด ๆ เพื่อให้ผู้นับถือศาสนาแตกต่างกัน อารยธรรมแตกต่างกันสามารถใช้ร่วมกันได้เป็นสากล ศักราชแบบใหม่นี้ เรียกว่า Common Era (C.E.) หรือศักราชร่วมหรือสากลศักราช ใช้เรียกแทน ค.ศ. สำหรับปีก่อน ค.ศ. ใช้ Before Common Era (B.C.E.) หรือก่อนศักราชร่วมหรือก่อนสากลศักราช โดยที่ปีต่าง ๆ ในศักราชใหม่นี้ยังคงเป็นแบบเดิมตามแบบ ค.ศ. สำหรับการเทียบคริสต์ศักราชเป็นพุทธศักราช (พ.ศ.) ให้บวกด้วย ๕๔๓

๒.๒ การนับและการเทียบศักราชของโลกตะวันออก

ตะวันออก (orient) หมายถึง ทวีปเอเชีย เป็นคำที่ชาวยุโรปใช้เรียกประเทศหรือดินแดนต่าง ๆ ที่อยู่ทางทิศตะวันออกของตน โลกตะวันออกเป็นดินแดนที่ผู้คนอาศัยมาเป็นเวลานาน และได้สร้างอารยธรรมจนกลายเป็นแหล่งอารยธรรมเฉพาะของตนที่สำคัญของโลก โดยเฉพาะจีนและอินเดียซึ่งเป็นอารยธรรมตะวันออก

การนับศักราชแบบจีน

ภาพวาดชาวจีนโบราณอาศัยความรู้ทางดาราศาสตร์เข้ามาช่วยในการคำนวณวันเวลาในรอบปี

จีนให้ความสำคัญกับการนับเวลาในรอบปี เพราะเวลาและฤดูกาลที่ถูกต้องมีความสำคัญต่อการเพาะปลูก ระบบปฏิทินจีนจึงมีอายุย้อนหลังเกือบ ๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว โดยเป็นระบบจันทรคติหรือยึดพระจันทร์เป็นหลัก โดยคำนวณได้ว่า ๑ เดือน

ตัวอย่างการนับศักราช

“เมื่อวันที่ ๑๕ เดือน ๕ ปีที่ ๑๖ แห่งรัชศกหย่งเล่อ จักรพรรดิพระราชทานเลี้ยงรับรองบรรดาราชทูตจากอาณาจักร...เขียนหลัว หลิวฉิว...”

ข้อความนี้ปรากฏอยู่ในพงศาวดารจีนสมัยราชวงศ์หมิง หมายความว่า จักรพรรดิหย่งเล่อแห่งราชวงศ์หมิงครองราชสมบัติเป็นปีที่ ๑๖ ซึ่งตรงกับ ค.ศ. ๑๔๑๘ (พ.ศ. ๑๙๖๑) และตรงกับสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ แห่งกรุงศรีอยุธยา วันที่ ๑๕ เดือน ๕ ตามการนับของจีนตรงกับวันที่ ๑๘ มิถุนายน เขียนหลัว คือ สยามหรือกรุงศรีอยุธยา หลิวฉิว คือ รี้วกิวของญี่ปุ่น

มี ๒๙ หรือ ๓๐ วัน และ ๑ ปี มี ๓๕๔ วัน ต่อมาราว ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว จีนสามารถคำนวณได้ว่า ๑ ปี มี ๓๖๕.๒๕ วัน จึงมีการเพิ่มเดือนเป็นเดือนที่ ๑๓ ทุก ๆ ๓ ปี เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ปีใหม่ของจีนจึงเลื่อนไปมาอยู่ระหว่างเดือนมกราคมหรือเดือนกุมภาพันธ์

การนับศักราชของจีนยึดตามปีที่ครองราชสมบัติของจักรพรรดิแต่ละพระองค์ เรียกว่า รัชศก โดยปีที่เสด็จขึ้นครองราชสมบัติให้นับปีที่ ๑ หรือ รัชศกที่ ๑ และนับต่อไปจนสิ้นรัชกาล เมื่อจักรพรรดิพระองค์ใหม่เสด็จขึ้นครองราชย์ ก็จะเริ่มต้นนับรัชศกที่ ๑ ใหม่ อย่างไรก็ดี การนับศักราชดังกล่าวปัจจุบันจีนเลิกใช้แล้วและหันมาใช้ศักราชตามแบบสากล คือ คริสต์ศักราช แต่ญี่ปุ่นซึ่งรับวิธีการนับศักราชแบบจีนยังคงใช้อยู่ โดยปีรัชศกของสมัยจักรพรรดินารูฮิโตะองค์ปัจจุบัน คือ เรวะ (Reiwa) เริ่มเมื่อ ค.ศ. ๒๐๑๙ (พ.ศ. ๒๕๖๒)

การนับศักราชแบบอินเดีย

อินเดียสมัยโบราณประกอบด้วยแคว้นหรือรัฐต่าง ๆ มากมาย ซึ่งการนับศักราชแบบอินเดียอาศัยปีเสด็จขึ้นครองราชสมบัติของกษัตริย์แต่ละพระองค์ทำนองเดียวกับจีน ดังนั้น ในเอกสารหรือจารึกโบราณจึงระบุว่า “ในปีที่...แห่งรัชกาล...”

ต่อมาในสมัยพระเจ้ากนิษกะที่ทรงครอบครองอินเดียอย่างกว้างขวาง ได้นับปีที่พระองค์เสด็จ

ขึ้นครองราชสมบัติเมื่อ ค.ศ. ๗๘ (ปัจจุบันเชื่อว่าพระองค์เสด็จขึ้นครองราชสมบัติระหว่าง ค.ศ. ๑๑๕-๑๔๐) เป็นการเริ่มต้นศักราชกนิษกะหรือศก (Saka Era) ต่อมาเรียกว่า มหาศักราช (ม.ศ.) ซึ่งเป็นที่ยอมรับและใช้กันแพร่หลายในอินเดียและอาณาจักรต่าง ๆ ทางแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันอินเดียใช้ศักราชตามแบบสากล คือ คริสต์ศักราช

การนับศักราชแบบอิสลาม

ศักราชที่ประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามใช้คือ ฮิจเราะห์ศักราช (ฮ.ศ.) เริ่มนับ ฮ.ศ. ๑ เมื่อท่านนบีมุฮัมมัดกระทำฮิจเราะห์ (แปลว่า การอพยพโยกย้าย) จากเมืองเมกกะไปยังเมืองเมดินา ตรงกับ พ.ศ. ๑๑๖๕ แต่เพราะ ฮ.ศ. ใช้ระบบจันทรคติเป็นเกณฑ์ ทำให้เวลาคลาดเคลื่อนเร็วกว่าการนับ

เวลาแบบสุริยคติ คือ ทุก ๆ ๓๒ ปีครึ่งของ ฮ.ศ. จะเพิ่มขึ้น ๑ ปีไปเรื่อย ๆ ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๖) หากเทียบฮิจเราะห์ศักราชเป็นพุทธศักราช หรือเทียบพุทธศักราชเป็นฮิจเราะห์ศักราช ต้องนำ ๑๑๒๒ ไปบวกหรือลบ

หลักเกณฑ์ การเทียบศักราช	ค.ศ. + ๕๔๓ = พ.ศ.	พ.ศ. - ๕๔๓ = ค.ศ.
	ฮ.ศ. + ๑๑๒๒ = พ.ศ.	พ.ศ. - ๑๑๒๒ = ฮ.ศ.
	ม.ศ. + ๖๒๑ = พ.ศ.	พ.ศ. - ๖๒๑ = ม.ศ.

๓. การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล

โดยทั่วไปแม้จะยอมรับกันว่าประวัติศาสตร์ตะวันตกและประวัติศาสตร์ตะวันออกต่างก็แบ่งเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ แต่เมื่อแบ่งออกเป็นสมัยย่อย ๆ แล้วก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียดตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ต่างกัน

๓.๑ การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ตะวันตก

๑) สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีระยะเวลายาวนานกว่าสมัยประวัติศาสตร์ เป็นช่วงเวลาที่มนุษย์ยังไม่มีมีการประดิษฐ์อักษรเพื่อบันทึกความคิด การกระทำ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่มีมนุษย์กำเนิดขึ้นบนโลก จนกระทั่งรู้จักประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นใช้เป็นครั้งแรก

สมัยก่อนประวัติศาสตร์มีอายุยาวนานมาก ดังนั้น จึงมีการแบ่งเป็นสมัยย่อย โดยมีหลักเกณฑ์ คือ ความเจริญก้าวหน้าหรือพัฒนาการในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ผู้ศึกษาเรื่องราว

นักโบราณคดีมีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าหลักฐานที่มีอายุเก่าแก่ เพื่อใช้อธิบายเรื่องราวของคนในอดีต รวมทั้งดูแลซ่อมแซมโบราณสถาน โบราณวัตถุให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์

ของมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญ คือ นักโบราณคดี โดยอาศัยจากหลักฐานเกี่ยวกับโครงกระดูกมนุษย์ เครื่องมือเครื่องใช้ เช่น อาวุธต่าง ๆ เครื่องมือหิน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับ กระดูกสัตว์ที่มนุษย์นำมาเป็นอาหาร ตลอดจนถ้ำ เพิงผา และภาพวาดฝีมือมนุษย์ตามผนังถ้ำ สมัยก่อนประวัติศาสตร์แบ่งออกเป็นยุคย่อยได้ ดังนี้

๑.๑) ยุคหินเก่า (Paleolithic Age หรือ Old Stone Age) มีอายุประมาณ ๒,๕๐๐,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว ชื่อของยุคนี้ได้มาจากการพบเครื่องมือที่มนุษย์ในยุคนั้นใช้ในการดำรงชีวิต ล้วนทำด้วยหินตามธรรมชาติ โครงกระดูกมนุษย์ในยุคนี้นี้ที่เก่าแก่ที่สุดพบในประเทศแทนซาเนีย เคนยา เอธิโอเปียในทวีปแอฟริกา มนุษย์ในยุคหินเก่ายังเป็นพวกเร่ร่อน ล่าสัตว์ เก็บของป่าเป็นอาหาร รู้จักใช้ไฟ อาศัยอยู่ในถ้ำ เพิงผา เพื่อหลบฝนหรือป้องกันสัตว์ร้าย ครอบครัวซึ่งเป็นพื้นฐานของสังคมจะมีผู้นำชนเผ่าเดียวกันอาจอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีจำนวนระหว่าง ๓๐-๕๐ คน

จิตรกรรมฝาผนังที่ถ้ำลาสโก (Lascaux) ประเทศฝรั่งเศส ประกอบด้วยรูปวัว กวาง และม้า เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของมนุษย์ยุคหินเก่าที่รู้จักสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างสวยงาม

พัฒนาการที่สำคัญของมนุษย์ยุคหินเก่า คือ การใช้สติปัญญา มีเหตุผลในการกระทำ ใช้ความคิด มีภาษาพูด มีพิธีการฝังศพ มีการสร้างสรรคงานศิลปะโดยการวาดภาพบนผนังถ้ำหรือเพิงผา รู้จักใช้ไฟเพื่อทำให้เกิดความอบอุ่น ความปลอดภัย และเพื่อปรุงอาหาร ในการเริ่มต้นและการสิ้นสุดของยุคหินเก่าแต่ละแห่งจะเริ่มต้นและสิ้นสุดไม่พร้อมกัน

๑.๒) ยุคหินกลาง (Mesolithic Age หรือ Middle Stone Age) มีอายุราว ๑๑,๐๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ในยุคนี้นับว่าดำรงชีวิตด้วยการหาของป่า ล่าสัตว์ ใช้เครื่องมือหินขนาดจิ๋วเป็นเครื่องมือหลัก

*หมายเหตุ. จาก ศัพทานุกรมโบราณคดี (น. ๔๙๖-๔๙๗), โดย สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, ๒๕๕๐, รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗).

๑.๓) ยุคหินใหม่ (Neolithic Age หรือ New Stone Age) ยุคหินใหม่มีอายุประมาณ ๑๐,๐๐๐-๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว (แต่บางแห่งอาจเริ่มก่อนหรือหลังเวลาดังกล่าว) ชื่อของยุคนี้ได้มาจากการพบเครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์ที่ทำด้วยหินและมีการทำให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตมากขึ้น โดยการขัดแต่งให้มีคม สามารถจับได้ถนัด ลักษณะสำคัญของยุคนี้ คือ มนุษย์เข้าสู่สังคมเกษตรกรรม ได้แก่ มีการเพาะปลูก ตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นชุมชน จัดระเบียบการปกครอง

จากหลักฐานที่พบ เกษตรกรรมเริ่มต้นที่ภูมิภาคตะวันออกใกล้สมัยโบราณ (ปัจจุบันเรียกว่า เอเชียตะวันตกเฉียงใต้) ในแถบเมโสโปเตเมียหรือดินแดนระหว่างแม่น้ำไทกริสกับแม่น้ำยูเฟรทีส โดยมนุษย์ในยุคหินใหม่เริ่มเรียนรู้การเพาะปลูก พืชที่ปลูกในระยะแรก ๆ คือ ข้าวสาลีกับข้าวบาร์เลย์ รู้จักนำสัตว์ป่ามาเลี้ยง สัตว์ชนิดแรก ๆ ที่นำมาเลี้ยง คือ แกะ แพะ

การที่มนุษย์รู้จักเพาะปลูกและนำสัตว์มาเลี้ยง ทำให้มนุษย์ไม่ต้องเร่ร่อนเก็บหาอาหารและล่าสัตว์ ดังนั้น จึงมีการตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่เป็นชุมชนจนกลายเป็นเมือง สังคมมีขนาดใหญ่ขึ้น การจัดระเบียบการปกครองจึงเกิดขึ้นเพื่อความสงบสุข การพัฒนาของมนุษย์ในยุคหินใหม่ นักโบราณคดีบางคนเรียกว่า *การปฏิวัติยุคหินใหม่* ที่เปลี่ยนจากการใช้ชีวิตเร่ร่อนตามแหล่งอาหารไปสู่การตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชน หมู่บ้าน นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของมนุษยชาติ การเริ่มต้นและการสิ้นสุดของยุคหินใหม่ในแต่ละภูมิภาคจะเริ่มต้นและสิ้นสุดไม่พร้อมกัน

เมืองชาทัลฮุยูก (Çatalhöyük) ในประเทศตุรกี* เป็นแหล่งชุมชนยุคหินใหม่ที่มีขนาดใหญ่และมีความสำคัญมากแห่งหนึ่งในอานาโตเลีย (ส่วนของประเทศตุรกีที่อยู่ในทวีปเอเชีย) แสดงให้เห็นถึงร่องรอยอาคารต่าง ๆ ภายในเมือง ซึ่งเจริญรุ่งเรืองก่อนหน้าอารยธรรมเมโสโปเตเมียและอารยธรรมอียิปต์

*องค์การสหประชาชาติได้รับรองการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “Turkey” เป็น “Türkiye” ซึ่งสำนักงานราชบัณฑิตยสภา มีมติให้เขียนสะกดได้ทั้ง ๒ แบบ คือ ตุรกีและทัวรกี

๑.๔) ยุคโลหะ (Metal Age) ยุคโลหะเริ่มต้นขึ้นเมื่อประมาณ ๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว ในเวลานี้มนุษย์พัฒนาขึ้นไปอีก โดยรู้จักนำโลหะมาทำเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประดับ

ภาพวาดมนุษย์ในยุคโลหะรู้จักนำสาริตมาใช้หลอมทำเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

อาวุธ โลหะชนิดแรกที่มนุษย์นำมาใช้เป็นเครื่องมือ คือ ทองแดง ตะกั่ว ต่อมาก็รู้จักนำโลหะมาผสมกัน โลหะผสมชนิดแรกที่มีความสำคัญ คือ สำริด ซึ่งเป็นโลหะผสมระหว่างทองแดงกับดีบุก ต่อมาเมื่อประมาณ ๓,๕๐๐ ปีมาแล้ว จึงรู้จักนำเหล็กซึ่งเป็นโลหะที่มีความแข็งแรงและทนทานกว่ามาใช้

ยุคโลหะถือได้ว่ามนุษย์เข้าสู่ความเจริญขั้นอารยธรรม โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการ ได้แก่ มีความสามารถและความชำนาญในการใช้โลหะ มีชุมชนใหญ่ระดับเมืองและมีการจัด

ระเบียบการปกครอง มีการแบ่งงานกันตามอาชีพ (คือ มีการทำงานตามความสามารถ ความถนัด แทนการที่คนเดียวทำงานทุกอย่าง) มีการทำปฏิทิน และมีการใช้ตัวอักษร แหล่งอารยธรรมเริ่มแรกอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำ ๔ แห่ง ได้แก่ ลุ่มแม่น้ำไนล์ในอียิปต์ ลุ่มแม่น้ำไทกริสและยูเฟรทีสในเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ ลุ่มแม่น้ำสินธุในเอเชียใต้ และลุ่มแม่น้ำหวางเหอหรือแม่น้ำเหลืองในเอเชียตะวันออก

๒) สมัยประวัติศาสตร์ สมัยประวัติศาสตร์ตะวันตกเริ่มต้นขึ้นเมื่อชาวซูเมเรียน (Sumerian) ในเมโสโปเตเมีย (Mesopotamia) ประดิษฐ์ตัวอักษรรูปเล่มหรืออักษรคูนiform (Cuneiform) เมื่อ ๓,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช

สำหรับการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ตะวันตก นักประวัติศาสตร์ได้แบ่งออกเป็น ๔ สมัยใหญ่ ๆ ดังนี้

๒.๑) ประวัติศาสตร์สมัยโบราณ (๓,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช-ค.ศ. ๔๗๖) เริ่มจากการประดิษฐ์ตัวอักษรของชาวซูเมเรียนจนกระทั่งถึงการล่มสลายของจักรวรรดิโรมันตะวันตก เมื่อจักรพรรดิโรมูลัส ออกัสตัส (Romulus Augustus) เชื้อสายโรมันพระองค์สุดท้ายที่ถูกพวกอนารยชนเผ่าเยอรมันขับออกจากบัลลังก์เมื่อ ค.ศ. ๔๗๖ ลักษณะสำคัญของประวัติศาสตร์สมัยโบราณ คือ เป็นการสร้างสมอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลกตะวันตก อารยธรรมยิ่งใหญ่สมัยโบราณ ได้แก่ อารยธรรมเมโสโปเตเมีย อารยธรรมอียิปต์ อารยธรรมกรีก และอารยธรรมโรมัน (ดูเพิ่มเติมในหน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ อารยธรรมของโลกยุคโบราณ)

๒.๒) ประวัติศาสตร์สมัยกลาง (ค.ศ. ๔๗๖-๑๔๙๒) นับจากการสิ้นสุดของจักรวรรดิโรมันตะวันตกจนถึงคริสต์เฟอร์ โคลัมบัส (Christopher Columbus) ค้นพบทวีปอเมริกาใน ค.ศ. ๑๔๙๒ แต่นักประวัติศาสตร์บางคนก็มีความเห็นว่าประวัติศาสตร์สมัยกลางสิ้นสุดลงเมื่อจักรวรรดิไบแซนไทน์หรือจักรวรรดิโรมันตะวันออกถูกพวกเติร์ก (Turk) เข้ายึดครองใน ค.ศ. ๑๔๕๓ และต่อมาได้จัดตั้งเป็นจักรวรรดิออตโตมัน (Ottoman Empire)

ประวัติศาสตร์สมัยกลางตอนต้น (ค.ศ. ๔๗๖-๑๐๕๐) ยังมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **ยุคมืด (Dark Age)** เพราะอารยธรรมกรีก-โรมันเสื่อมลง ช่วงเวลานี้ยุโรปตะวันตกไม่มีจักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่ปกครองเป็นเวลานานดังเช่นจักรวรรดิโรมัน และยังคงถูกพวกอนารยชนเยอรมันหรือกอท รวมทั้งพวกไวกิง (Viking) จากแถบสแกนดิเนเวียรุกรานตามชายฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติก ในคริสต์ศตวรรษที่ ๙ และในช่วงเวลาเดียวกัน พวกมุสลิม และพวกแมกยาร์ (Magyar) ซึ่งเป็นชนเผ่าฟินโน-ยูกริก (Finno-Ugric) จากบริเวณป่าในลุ่มแม่น้ำวอลกาตอนบนและแม่น้ำคาเมาได้เข้ารุกรานยุโรปตะวันตกเพื่อหาทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ โดยพวกมุสลิมตั้งถิ่นฐานในคาบสมุทรไอบีเรีย ส่วนแมกยาร์ตั้งถิ่นฐานในดินแดนฮังการี

ขณะที่ฝ่ายอาณาจักรอ่อนแอ กษัตริย์ไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ การปกครองในระบบฟิวดัล (Feudalism) หรือศักดินาสวามิภักดิ์จึงรุ่งเรืองขึ้นพร้อม ๆ กับความเข้มแข็งของฝ่ายศาสนจักรในสมัยกลาง โดยพระสันตะปาปาประมุขของคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่กรุงโรม มีอำนาจสูงในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑-๑๓ ยุโรปมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน มีการฟื้นตัวของเมืองและการค้า ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมืองฟลอเรนซ์ มิลาน เวนิส เจนัว ในอิตาลี กลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียง เช่น มหาวิทยาลัยโบโลญญาในอิตาลี ตั้งเมื่อ ค.ศ. ๑๑๕๘ มหาวิทยาลัยปารีสในฝรั่งเศส ตั้งเมื่อประมาณ ค.ศ. ๑๒๐๐

อาสนวิหารชาทร์ (Chartres Cathedral) ในประเทศฝรั่งเศส ศิลปะกอทิก เป็นอาสนวิหารที่มีชื่อเสียงและมีความสวยงามมากแห่งหนึ่งในสมัยกลาง

ในปลายสมัยกลางเริ่มมีการฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ขึ้นในอิตาลี ต่อมาในกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ได้ขยายตัวสู่ภาคพื้นทวีปยุโรป การฟื้นฟูศิลปวิทยาเป็น

มุมมอง

แหล่งฟื้นฟูศิลปวิทยาเริ่มขึ้นในดินแดนอิตาลีที่เมืองฟลอเรนซ์แห่งแรก ต่อมาขยายไปโรมและเมืองอื่นๆ โดยมีตระกูลมั่งคั่งให้การสนับสนุนศิลปิน เช่น ตระกูลเมดิชี สฟอร์ซา เอสเต และกอนซากา รวมทั้งผู้สนับสนุนอื่นๆ เช่น พระสันตะปาปา จูเลียสที่ ๒ และลีโอที่ ๑๐

การศึกษาวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ภาษาของโลก ยุคคลาสสิก หรืออารยธรรมกรีก-โรมัน เพื่อที่จะเลียนแบบความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ นั่น นอกจากนั้นการฟื้นฟูศิลปวิทยายังนำไปสู่การปฏิรูปศาสนา (Reformation) ของฝ่ายโปรเตสแตนต์ ทำให้เกิดนิกายใหม่นอกจากโรมันคาทอลิกคือ กลุ่มนิกายโปรเตสแตนต์ ซึ่งแยกย่อยออกเป็นนิกายต่าง ๆ หลายนิกาย

๒.๓) ประวัติศาสตร์สมัยใหม่

(ค.ศ. ๑๔๙๒-๑๔๙๕) มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นมากมายในเวลาเกือบ ๕ ศตวรรษ ทำให้เกิดสมัยย่อยในประวัติศาสตร์สมัยใหม่หลายสมัย ที่สำคัญดังนี้

(๑) สมัยการสำรวจทางทะเล (ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕-๑๗) เกิดขึ้นก่อนคริสโตเฟอร์ โคลัมบัสค้นพบทวีปอเมริกา โดยสมัยนี้นักเดินเรือของโปรตุเกสและสเปนออกเดินทางสำรวจเส้นทางไปหมู่เกาะอินเดียตะวันออก แหล่งผลิตเครื่องเทศและพริกไทย โปรตุเกสและสเปนกลายเป็นประเทศที่มั่งคั่ง มีอำนาจ ทำให้หลายชาติตั้งบริษัทเดินเรือสำรวจเส้นทางและทำการค้า เช่น อังกฤษ ฮอลันดา เรียกว่า บริษัทอินเดียตะวันออก ซึ่งทำให้เกิดการปฏิวัติทาง

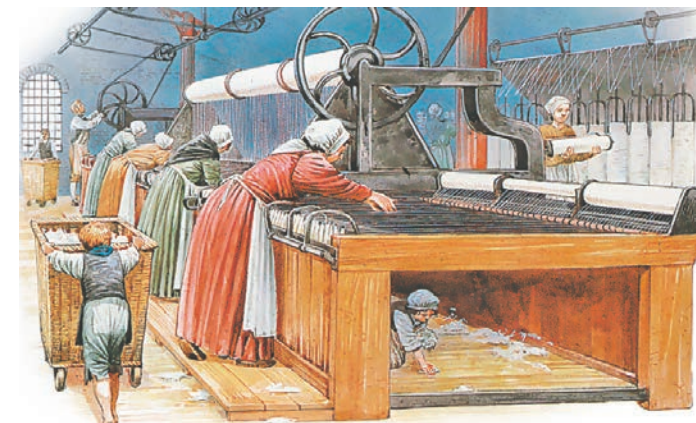
การค้าตามมา ทำให้ชาติในยุโรปเริ่มมีอาณานิคมในทวีปแอฟริกาและเอเชีย

(๒) สมัยการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ (คริสต์ศตวรรษที่ ๑๗) การปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์เป็นผลมาจากความรู้ใหม่เกี่ยวกับธรรมชาติ การสงสัยในคำสอนเดิมและการแสวงหาความรู้ใหม่ โดยการทดลอง การสังเกต การใช้เหตุผลจากการทดลองนั้น เช่น เซอร์ไอแซก นิวตัน (Sir Isaac Newton) ค้นพบกฎความถ่วง นิโคเลาส์ โคเปอร์นิคัส (Nicholaus Copernicus) เสนอทฤษฎีใหม่ว่าพระอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล ไม่ใช่โลก และความรู้ใหม่ยังเกิดในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การปกครอง ศาสนา กฎหมาย

ภาพวาดเซอร์ไอแซก นิวตัน ผู้ค้นพบกฎความถ่วง ผลงานของเซอร์กอดฟรีย์ เนลเลอร์

ความรู้ใหม่ที่เกิดจากวิธีการใหม่ ทำให้โลกเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วกว่าสมัยก่อน ทำให้เกิดสมัยแห่งการใช้เหตุผล (Age of Reason) หรือยุคแห่งการรู้แจ้ง (Age of Enlightenment) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ โดยเป็นการปฏิวัติทางภูมิปัญญา และการแสดงทัศนะใหม่ๆ ทางการเมืองของนักปรัชญาเมธี เช่น วอลแตร์ (Voltaire) มงแต็สกีเยอ (Montesquieu) และฌ็อง-ฌัก รูโซ (Jean-Jacques Rousseau) ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการปฏิวัติทางการเมืองครั้งสำคัญของโลกในเวลาต่อมา คือ การปฏิวัติของชาวอเมริกัน ค.ศ. ๑๗๗๖ และการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๗๘๙

ภาพวาดการนำเครื่องจักรที่ประดิษฐ์ขึ้นในสมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรมมาช่วยในการผลิตในโรงงานทอผ้าของประเทศในยุโรป

(๓) สมัยการปฏิวัติ

อุตสาหกรรม (ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘-๒๐) เป็นการนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานมนุษย์เพื่อผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคได้เป็นจำนวนมาก และในมาตรฐานเดียวกัน ทำให้วิถีชีวิตและการทำงานของมนุษย์เปลี่ยนไป อีกทั้งทำให้โลกตะวันตกมีความมั่งคั่ง มีอำนาจ จนเกิดสมัยจักรวรรดินิยม มีผู้เรียกการปฏิวัติอุตสาหกรรมว่า คลื่นลูกที่สอง ต่อจากการปฏิวัติเกษตรกรรม หรือคลื่นลูกที่หนึ่ง

(๔) สมัยเสรีนิยม ชาตินิยม และประชาธิปไตย (ค.ศ. ๑๗๘๙-๑๙๑๔) ความคิดทางการเมืองใหม่ๆ ในสมัยแห่งการใช้เหตุผล ทำให้เกิดความคิดในเรื่องเสรีนิยม ชาตินิยม และประชาธิปไตย จนนำไปสู่การปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๗๘๙ และประเทศอื่นๆ ตามมา ทำให้มีการปกครองแบบใหม่ คือ ระบอบประชาธิปไตย ส่วนความคิดในเรื่องชาตินิยมได้นำไปสู่การรวมประเทศ เช่น เยอรมนี อิตาลี สมัยนี้สิ้นสุดใน ค.ศ. ๑๙๑๔ เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑

(๕) สมัยจักรวรรดินิยมใหม่ (ค.ศ. ๑๘๗๐-๑๙๑๔) เป็นช่วงเวลาที่ประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกาแสวงหาอาณานิคมจนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ สมัยจักรวรรดินิยมใหม่เป็นผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้ต้องการแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งขายสินค้า แหล่งการลงทุน โดยการแข่งขันกันเพื่อความยิ่งใหญ่ของชาติตน มีการใช้ข้ออ้างในการแสวงหาอาณานิคมว่าเป็นการทำให้ชาติในทวีปแอฟริกา เอเชีย และที่อื่นมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความเป็นอารยะ โดยถือเป็นการกระทำของคนผิวขาว (The White Man's Burden)

(๖) สมัยสงครามโลก (ค.ศ. ๑๙๑๔-๑๙๔๕) เป็นช่วงเวลาของโลกอยู่ในสภาวะสงครามใหญ่ ซึ่งนองเลือดและรุนแรงอย่างไม่เคยมีมาก่อน จึงเรียกว่า มหาสงครามหรือสงครามโลก

เหตุการณ์การรบในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่ทำให้ประเทศคู่สงครามต่างได้รับความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมาก

เกิดขึ้นครั้งแรกระหว่าง ค.ศ. ๑๙๑๔-๑๙๑๘ และครั้งที่ ๒ ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๙-๑๙๔๕ การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ถือเป็นการสิ้นสุดประวัติศาสตร์ตะวันตกสมัยใหม่

๒.๔) ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบัน

(ค.ศ. ๑๙๔๕-ปัจจุบัน) หรือประวัติศาสตร์ร่วมสมัย เริ่มตั้งแต่การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันอาจแบ่งออกเป็นสมัยย่อยได้ ดังนี้

(๑) สมัยสงครามเย็น (ค.ศ.

๑๙๔๕-๑๙๙๑) เป็นการแข่งขันทางการเมืองของค่ายประชาธิปไตยที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ กับค่ายคอมมิวนิสต์ที่มีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ ขณะเดียวกันองค์การสหประชาชาติหรือยูเอ็น (United Nations: UN) ก็พยายามไกล่เกลี่ยเจรจาให้เกิดสันติภาพด้วย

(๒) สมัยโลกาภิวัตน์ (Age of Globalization) ในช่วงทศวรรษ ๑๙๙๐

โลกดูเหมือนจะแคบลง เพราะความเจริญก้าวหน้าด้านการสื่อสาร การคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การสื่อสารทั้งภาพและเสียงติดต่อถึงกันได้อย่างรวดเร็ว โดยผ่านดาวเทียม อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ กล้องดิจิทัล เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกส่วนของโลกสามารถรับรู้กันได้อย่างรวดเร็ว

ภายในเวลาไม่กี่นาที และเหตุการณ์นั้นอาจส่งผลกระทบต่อโลกในส่วนอื่นด้วย

จากยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ตะวันตกตามที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการแบ่งออกเป็นสมัยใหญ่ และในสมัยใหญ่ยังแบ่งออกเป็นสมัยย่อยอีกหลายสมัยหนึ่ง ฟังระลึกว่านักประวัติศาสตร์ยังมีความคิดเห็นแตกต่างกันบ้างในเรื่องของช่วงเวลาการเริ่มต้นหรือสิ้นสุดของยุคสมัย และช่วงเวลาของแต่ละยุคสมัยไม่ได้ตัดขาดจากกันอย่างเด็ดขาด หากยังมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน

การพัฒนากระบวนทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศในสมัยโลกาภิวัตน์ช่วยให้มนุษย์สามารถรับรู้ สัมพันธ์ และรับผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

๓.๒ การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ตะวันออก

๑) จีน เป็นแหล่งอารยธรรมลุ่มแม่น้ำหนึ่งในสี่แหล่งของโลก โดยมีกำเนิดในบริเวณลุ่มแม่น้ำหวางเหอหรือแม่น้ำเหลือง มีผู้คนตั้งถิ่นฐานในจีนมาเป็นเวลานานและมีร่องรอยต่อเนื่องกันมาโดยตลอด ซึ่งการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของจีน แบ่งได้ ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ตามแบบสากลและตามแบบลัทธิมากซ์ (Marxism)

๑.๑) การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์จีนตามแบบสากล แบ่งเป็น

(๑) สมัยก่อนประวัติศาสตร์ แบ่งออกได้ ดังนี้

๑. ยุคหินเก่า จีนเป็นดินแดนที่มีมนุษย์อาศัยอยู่เป็นเวลานานที่สุดในทวีปเอเชีย หลักฐานเกี่ยวกับมนุษย์ที่พบ คือ มนุษย์หยวนโหม่ว (Yuanmou Man) มีอายุประมาณ ๑,๗๐๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว พบที่มณฑลยูนนาน ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีนและพบโครงกระดูกมนุษย์ปักกิ่ง (Peking Man) ที่ถ้ำโจวโขวเตียน ใกล้กรุงปักกิ่ง หรือเป่ย์จิง (Beijing) มีอายุประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว ในยุคหินเก่าของจีน มนุษย์ใช้ชีวิตแบบเร่ร่อน เก็บของป่าและล่าสัตว์ ใช้ขวานกำปั้นแบบกะเทาะหน้าเดียว

๒. ยุคหินกลาง มีอายุประมาณ ๑๐,๐๐๐-๖,๐๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์อาจใช้ชีวิตกึ่งเร่ร่อนกึ่งตั้งหลักแหล่งถาวร เพราะพบเครื่องถ้วยชาม หม้อ สำหรับทำอาหารในถ้ำ มีการล่าสัตว์ เก็บหาอาหาร เครื่องมือหินที่ใช้ คือ หินสับ ขูด หัวธนู

๓. ยุคหินใหม่ มีอายุประมาณ ๖,๐๐๐-๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว ในจีนตอนเหนือ มนุษย์เริ่มตั้งหลักแหล่งเป็นชุมชน รู้จักเพาะปลูกข้าวฟ่าง เลี้ยงสัตว์ รู้จักทอผ้า รู้จักปลูกบ้านที่มีหลังคา ผนัง และมีเตาไฟในบ้าน ตัวอย่างชุมชนดังกล่าว คือ ป่านฟัวในเมืองซีอาน มณฑลฉ่านซี นอกจากนี้ มนุษย์ทำเครื่องปั้นดินเผาที่สวยงามมากขึ้น โดยการรมดำและเขียนลายสี

๔. ยุคโลหะ มีอายุประมาณ ๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว หลักฐานที่เก่าที่สุดคือ มีดทองแดง พบที่มณฑลกานซู ในบริเวณเดียวกันยังได้พบสำริดที่เก่าที่สุด ส่วนเหล็กจะรู้จักใช้หลังจากนี้ สำหรับสำริดได้ถูกนำมาใช้ทำภาชนะต่าง ๆ เช่น ที่บรรจุสุรา กระถาง กระเจ๊กงา อีกทั้งมีขนาดใหญ่โตและสวยงามมาก โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ซางและราชวงศ์โจว

ชิ้นส่วนโครงกระดูกมนุษย์หยวนโหม่ว พบที่มณฑลยูนนานของจีน

(๒) สมัยประวัติศาสตร์ จีนเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ซาง

(ระหว่าง ๑,๗๖๖-๑,๑๑๒ ปีก่อนคริสต์ศักราช) โดยเริ่มเมื่อ ๑,๗๖๖ ปีก่อนคริสต์ศักราช มีการใช้

ตัวหนังสือแบบรูปภาพเขียนลงบนกระดูกสัตว์ กระดองเต่า ซึ่งได้วิวัฒนาการมาเป็นตัวหนังสือจีนปัจจุบัน สมัยประวัติศาสตร์จีนแบ่งออกได้ ดังนี้

๑. ประวัติศาสตร์สมัย

โบราณหรือสมัยคลาสสิก เริ่มตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซาง จนสิ้นสุดในสมัยราชวงศ์โจว (ประมาณ ๑,๑๑๒-๒๒๑ ปีก่อนคริสต์ศักราช) เป็นช่วงเวลาของการสร้างอารยธรรมจีนในบริเวณลุ่มแม่น้ำหวางเหอ และความเจริญรุ่งเรืองทางด้านปรัชญาของจีน เช่น ลัทธิขงจื้อ (Confucianism) ลัทธิเต๋า (Taoism)

๒. ประวัติศาสตร์สมัย

จักรวรรดิเริ่มตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฉิน (Qin, ๒๒๑-๒๐๖

ปีก่อนคริสต์ศักราช) เป็นช่วงที่จีนรวมกันเป็นจักรวรรดิ มีจักรพรรดิปกครองพระองค์แรก คือ ฉินหวู่ตี้ (ฉินซีฮ่องเต้) เรื่อยมาจนสิ้นสุดในสมัยราชวงศ์ชิง (Qing, ค.ศ. ๑๖๔๔-๑๙๑๒) มีจักรพรรดิพระองค์สุดท้าย คือ ผู่อี๋ (Puyi) ในสมัยจักรวรรดินี้มีราชวงศ์ต่าง ๆ ทั้งของชาวจีนและชนต่างชาติ ผลัดเปลี่ยนกันขึ้นมากปกครองจีน ราชวงศ์ที่สำคัญ ได้แก่ ฉิน ฮั่น สุย ถัง ช่ง หยวน หมิง และชิง

หุ่นทหารดินเผาคอยทำหน้าที่พิทักษ์ฐานของจักรพรรดิฉินหวู่ตี้หรือฉินซีฮ่องเต้แห่งราชวงศ์ฉิน ซึ่งยูเนสโกประกาศให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมื่อ ค.ศ. ๑๙๘๗ (พ.ศ. ๒๕๓๐)

๓. ประวัติศาสตร์สมัยใหม่ เริ่มขึ้นในสมัยราชวงศ์ชิงตั้งแต่ต้นคริสต์

ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมาจนถึงสิ้นสุดการปกครองระบอบสาธารณรัฐ ประมาณ ค.ศ. ๑๙๐๐-๑๙๔๙

เมื่ออำนาจจีนตกต่ำลง เพราะปัญหาภายในและการคุกคามจากชาติตะวันตก ทำให้จีนพ่ายแพ้ต่ออังกฤษในสงครามฝิ่น (ค.ศ. ๑๘๓๙-๑๘๔๒)

อย่างไรก็ตาม จีนก็ได้

พยายามฟื้นฟูอำนาจแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ จนนำไปสู่การปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ชิงใน ค.ศ. ๑๙๑๑ และเริ่มการปกครองระบอบสาธารณรัฐใน ค.ศ. ๑๙๑๒ แต่เนื่องจากจีนยังคงอ่อนแอจึงทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนขึ้นมามีอำนาจทางการเมือง และเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์

๔. ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

เริ่มตั้งแต่จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ใน ค.ศ. ๑๙๔๙ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

๑.๒) การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์จีนตามแบบลัทธิมากซ์ เนื่องจาก

ลัทธิมากซ์เป็นอุดมการณ์ในการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ทำให้การตีความทางประวัติศาสตร์จึงมีอิทธิพลของคาร์ล มากซ์ (Karl Marx) เข้ามาผสมด้วย ซึ่งการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์จีนจะเป็นไปตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของลัทธิมากซ์ ดังปรากฏอยู่ในหนังสือ An Outline History of China (ประวัติศาสตร์จีนโดยสังเขป) โดย ไป่ โช่วอี้ (Bai Shouyi) ค.ศ. ๑๙๘๒ ดังนี้

(๑) สมัยโบราณ ตั้งแต่มนุษย์หยวนโหม่วถึงศตวรรษที่ ๑๗ ก่อนคริสต์-

ศักราช มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ตามธรรมชาติ เป็นสังคมยุคแรกเริ่ม

(๒) สังคมทาส ตั้งแต่ราชวงศ์ซางถึงราชวงศ์โจว เป็นสมัยที่มีทาสในสังคมจีน

(๓) สังคมศักดินา ตั้งแต่ราชวงศ์ฉินจนถึงปลายราชวงศ์ชิง จีนมีการ

ปกครองระบอบจักรพรรดิ มีชนชั้นในสังคมแบบศักดินา

ต่อจากยุคนี้ก็เป็นสมัยการปฏิวัติของชนชั้นกลาง นำโดย ดร.ซุน ยัตเซ็น และภายหลังจากการปฏิวัติได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์เมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๙ จนถึงปัจจุบัน

เหมา เจ๋อตง ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของจีนจากระบอบสาธารณรัฐมาเป็นระบอบคอมมิวนิสต์เมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๙

๒) อินเดีย คำว่า “อินเดีย” ในสมัยโบราณ หมายถึง ดินแดนที่ครอบคลุมประเทศอินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ เนปาล และบางส่วนของอัฟกานิสถานในปัจจุบัน อินเดียเป็นแหล่งกำเนิด *อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ (Indus Valley Civilization)* ที่สำคัญของโลก เพื่อความสะดวกในการศึกษา นักประวัติศาสตร์จึงแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของอินเดียตามแบบสากล ดังนี้

๒.๑) สมัยก่อนประวัติศาสตร์^๒ แบ่งออกได้ ดังนี้

(๑) *ยุคหินเก่า* มีอายุประมาณ ๒,๐๐๐,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว ดังพบเครื่องมือหิน เช่น ขวานกำปั้น หินสับตัด ในหลายบริเวณ เช่น ทมิฬนาฑู (Tamil Nadu) ทางใต้ของอินเดีย ผู้คนในยุคหินเก่าดำรงชีพด้วยการเก็บหาของป่าล่าสัตว์ อาศัยอยู่ในถ้ำ

(๒) *ยุคหินกลาง* มีอายุประมาณ ๑๒,๐๐๐-๗,๐๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ในยุคนี้ใช้เครื่องมือหินที่เล็กลง มีน้ำหนักเบาและคมกว่า เครื่องมือหินพบในหลายบริเวณ เช่น ในแคว้นมัธยประเทศ (Madhya Pradesh) ทั้งยังเก็บของป่าล่าสัตว์ รู้จักเขียนภาพบนผนังถ้ำ

(๓) *ยุคหินใหม่* มีอายุประมาณ ๗,๐๐๐-๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว เครื่องมือหินยุคนี้มีขนาดเล็ก และชัดเจนเป็นใบมีดขนาดเล็ก มนุษย์ยุคนี้ทำเครื่องปั้นดินเผา รู้จักปลูกข้าว ทั้งข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ ข้าวเจ้า รู้จักเลี้ยงสัตว์ เช่น แพะ แกะ อยู่รวมกันเป็นชุมชน สร้างบ้านด้วยดินเหนียว พบในแคว้นบาลูจิสถาน (Balochistan) และตอนเหนือของแคว้นสินธ์ (Sindh)

(๔) *ยุคโลหะ* มีอายุประมาณ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว โดยรู้จักใช้ทองแดงและสำริดก่อน และรู้จักใช้เหล็กที่หลัง เป็นยุคแห่งความรุ่งเรืองของอินเดียโบราณ ที่เรียกว่า

อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ ครอบคลุมพื้นที่ของที่ราบลุ่มแม่น้ำสินธุ โดยมีเมือง ๒ เมือง เป็นแหล่งความเจริญรุ่งเรืองที่สำคัญ คือ โมเฮนโจดาโร (Mohenjo daro) ในแคว้นสินธ์ และฮารัปปา (Harappa) ในแคว้นปัญจาบ ประเทศปากีสถานในปัจจุบัน

ในช่วงประมาณ ๑,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช อินเดียถูกพวกอินโด-ยูโรเปียน (Indo-European) หรืออารยันรุกรานและยึดครองจนถึง ๘๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช เรียกช่วงนี้ว่า *สมัยพระเวทหรือยุคพระเวท (Vedic Age : ยุคความรู้)* ต่อมาพวกอารยันได้ขยายตัวไปทางลุ่มแม่น้ำคงคาจนถึงราว ๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช มีชื่อว่า *สมัยมหากาพย์หรือยุคมหากาพย์ (Epic Age)* ในช่วงนี้อินเดียเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์

ประติมากรรมรูปชายมีเครา พบที่เมืองโมเฮนโจดาโร สันนิษฐานว่าเป็นชาวเมืองในอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ

^๒หมายเหตุ. จาก *โบราณคดีอินเดีย* (น. ๖๘-๗๐), โดย จิรวิสา คุชชีวะ, ๒๕๕๔, กองทุนวิจัยและสร้างสรรค์ส่วนกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร.

๒.๒) สมัยประวัติศาสตร์ เริ่มมีตัวอักษร สามารถแบ่งย่อยได้ ดังนี้

(๑) *ประวัติศาสตร์สมัยโบราณ* เริ่มเมื่อมีการประดิษฐ์ตัวอักษร ประมาณ

ศตวรรษที่ ๘ หรือศตวรรษที่ ๗ ก่อนคริสต์ศักราช ตัวอักษรอินเดียโบราณ เรียกว่า *พราหมี (Brahmi)* ซึ่งถือเป็นต้นแบบของอักษรอินเดียในยุคหลัง รวมทั้งอักษรสันสกฤต ประวัติศาสตร์อินเดียสมัยโบราณสิ้นสุดในคริสต์ศตวรรษที่ ๖ ซึ่งตรงกับสมัยราชวงศ์คุปตะ (Gupta, ค.ศ. ๓๒๐-๕๓๕) ในช่วงเวลานี้ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระพุทธศาสนา ได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศอินเดีย

จารึกพระราชกฤษฎีกาบนเสาหินพระเจ้าอโศกมหาราช จารึกด้วยอักษรพราหมี ปัจจุบันอยู่ที่บริติชมิวเซียม ประเทศอังกฤษ

หลังสมัยมหากาพย์ อินเดียถูกปกครองโดยราชวงศ์เมารยะ (Maurya, ๓๒๑-๑๘๕ ปีก่อนคริสต์ศักราช) มีกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ คือ *พระเจ้าอโศกมหาราช (Asoka)* ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนหลายแห่ง รวมทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อถึงสมัยราชวงศ์คุปตะพระพุทธศาสนาได้เสื่อมความนิยมลง ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น

(๒) *ประวัติศาสตร์สมัยกลาง* นับตั้งแต่การสิ้นสุดของราชวงศ์คุปตะในคริสต์ศตวรรษที่ ๖ จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ เมื่อราชวงศ์มุคัลลขีนามีอำนาจ

หลังจากสมัยราชวงศ์คุปตะ อินเดียเกิดความแตกแยกภายใน และในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๘ ได้ถูกมุสลิมรุกรานจากทางเหนือ และเข้ายึดครองสืบต่อหลายจักรวรรดิ แต่ไม่ค่อยมีความยิ่งใหญ่และอยู่ได้ไม่นานนัก ที่สำคัญ คือ จักรวรรดิสุลต่านแห่งเดลี (Delhi Sultanate) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ สำหรับในอินเดียตอนใต้ จักรวรรดิที่สำคัญ คือ วิชัยนคร (Vijayanagara)

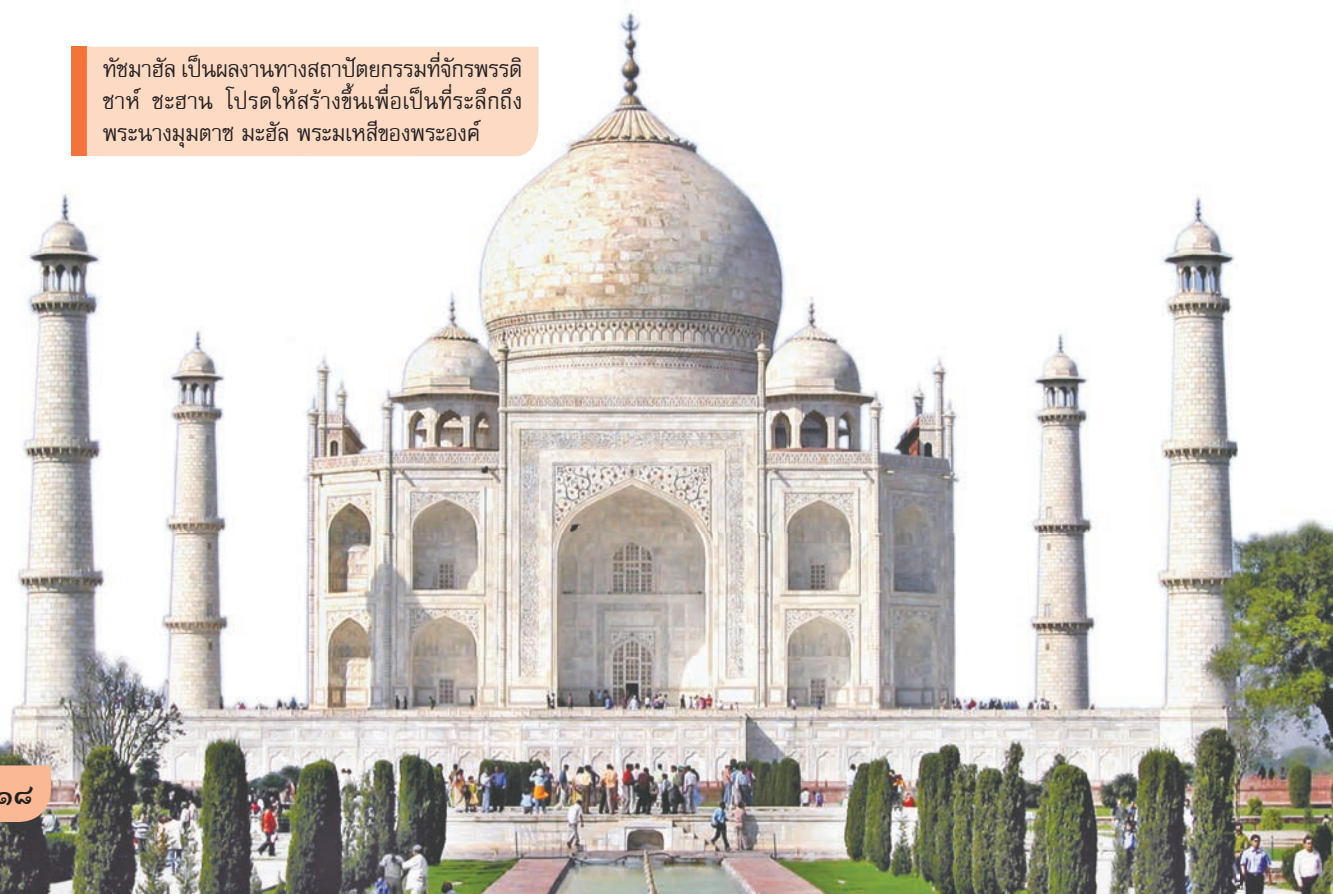

สถูปสาญจิในแคว้นมัธยประเทศ ประเทศอินเดีย สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งราชวงศ์เมารยะ

(๓) ประวัติศาสตร์สมัยใหม่ เริ่มเมื่อราชวงศ์มุกัลขึ้นมามีอำนาจในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ จนถึงการที่อังกฤษให้เอกราชแก่อินเดียใน ค.ศ. ๑๙๔๗ ราชวงศ์มุกัล (Mughul, ค.ศ. ๑๕๒๕-๑๙๕๘) ขึ้นมามีอำนาจในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ โดยมีจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่ คือ อักบาร์มหาราช (Akbar the Great) ชาห์ ชะฮาน (Shah Jahan) ผู้สร้างทัชมาฮัลอนุสรณ์แห่งความรักที่สวยงามยิ่ง และนับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๕๘ เมื่อรัฐบาลอังกฤษได้ล้มเลิกบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ แล้วเข้าปกครองเองโดยตรงในส่วนที่เรียกว่า อินเดียของอังกฤษ (British India) โดยสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย ประมุขแห่งอังกฤษ ทรงเป็นจักรพรรดินีแห่งอินเดีย (Empress of India) พระองค์แรก และมีอุปราช (Viceroy) เป็นผู้ปกครอง อีกส่วนหนึ่งเรียกว่า อินเดียของชาวอินเดีย (Indian India) ซึ่งมีเจ้านายของชาวอินเดียรับผิดชอบการปกครองภายใน ส่วนอังกฤษควบคุมเรื่องการต่างประเทศ จนกระทั่งใน ค.ศ. ๑๙๔๗ อินเดียจึงได้รับเอกราช

(๔) ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย นับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๔๗ เมื่ออินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม อินเดียได้ถูกแบ่งแยกออกเป็น ๒ ประเทศ คือ อินเดีย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และ ปากีสถาน ที่ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม และเมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๑ พื้นที่ประเทศปากีสถานด้านตะวันออกก็ได้แยกตัวเป็นเอกราชอีกประเทศหนึ่ง คือ บังกลาเทศ

ทัชมาฮัล เป็นผลงานทางสถาปัตยกรรมที่จักรพรรดิชาห์ ชะฮาน โปรดให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกถึงพระนางมুমตาส มะฮัล พระมเหสีของพระองค์

๔. ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์สากล

๔.๑ ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยของโลกตะวันตก

ไมน์แคมป์ (Mein Kampf) เป็นหนังสือเล่มหนึ่งที่ถูกห้ามพิมพ์เผยแพร่บ่อยครั้งที่สุดในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เนื้อหาว่าด้วยชีวิตวัยเยาว์ของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ การที่เยอรมนีถูกหักหลังในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ความปรารถนาที่จะแก้แค้นฝรั่งเศส ความต้องการขยายดินแดนทางตะวันออกสำหรับพลเมืองเยอรมัน และวิธีการก้าวสู่อำนาจของพรรคนาซี แนวคิดหลักของหนังสือว่าด้วยเชื้อชาติ ความบริสุทธิ์ของเชื้อชาติ และความเหนือกว่าของเชื้อชาติ นับเป็นคัมภีร์ทางการเมืองของชาวเยอรมันและคู่มือแนวนโยบายของจักรวรรดิไรช์ที่ ๓ ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๓-๑๙๔๕^๓ ตัวอย่างข้อความบางตอนในหนังสือที่ปรากฏการใช้เวลาและยุคสมัย มีดังนี้

“ตามปกติ แม้จะในสมัยก่อนมหาสงคราม พลเมืองของเยอรมันก็ได้เพิ่มมากขึ้นอย่างน่าพิศวง และกลายเป็นปัญหาอันสำคัญในเรื่องที่จะหาอาหารมาเลี้ยงพวกเหล่านี้ให้ทั่วถึงกัน ปัญหาข้อนี้ย่อมเป็นปัญหาที่หนักมากในทางเศรษฐกิจและการเมือง แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าพวกเหล่านั้นหาได้งานปลงใจจริงๆ ที่จะแก้ปัญหานี้ให้ตกไปโดยเร็วไม่คงถือเอาความคิดในการหาดินแดนเพิ่มเติมและทำสงครามเศรษฐกิจด้วยวิธีบำรุงอุตสาหกรรมอย่างไม่จำกัด”

“ใน ค.ศ. ๑๙๑๘ ชาตินิยมได้ถูกแบกภาระต่างๆ โดยผลแห่งสัญญาสงบศึก และก็มีหลายคนคิดว่าเอกสารสำคัญอันนี้จะช่วยให้เยอรมนีเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียกร้องอิสรภาพได้ แต่หลายครั้งปรากฏว่าสัญญาสงบศึกได้กระหน่ำเยอรมนีอย่างทารุณ เพื่อให้หมดหวังที่จะกลับคืนเข้าสู่อิสรภาพอีกครั้งหนึ่งได้

สัญญาแวร์ซายเป็นผลร้ายแก่เราอย่างมากเพียงใด

ทุกๆ จุดในสัญญานั้นล้วนแต่มุ่งหวังจะเผาไหม้สมองและความรู้สึกของชาติเยอรมัน จนในที่สุดความละอายและความเกลียดชังได้ประดังกันก่อให้เกิดความเร่าร้อนขึ้นในดวงจิตของชาวเยอรมันทั้งชายหญิงมากกว่า ๖๐ ล้านคน ทั้งนี้ย่อมทำให้เกิดความจำนงอันมั่นคงร่วมกันเร้าร้องมาจากทุกๆ คนว่า “เราจะต้องสะสมอาวุธเช่นเดียวกับที่ประเทศอื่นๆ ได้สะสมมาแล้ว”

(ที่มา : การต่อสู้ของข้าพเจ้า Mein Kampf โดย อดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ศ.ป. แปล. ๒๕๔๘. หน้า ๙๕ และ ๒๐๕)

หนังสือเล่มนี้ อดอล์ฟ ฮิตเลอร์ หัวหน้าพรรคนาซีเขียนขึ้นระหว่างถูกคุมขังในคุกแลนด์สเบิร์กอมเลช (Landsberg am Lech) ที่เมืองมิวนิก ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์กบฏโรงเบียร์ใน ค.ศ. ๑๙๒๓ โดยขณะนั้นเป็นเวลาช่วง ๕ ปีหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ สิ้นสุดลง และเป็นเวลาที่พรรคนาซีได้ก่อตั้งขึ้นแล้ว เยอรมนีกำลังเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจหลังพ่ายแพ้สงคราม อังกฤษและฝรั่งเศสผู้ชนะสงครามได้ดำเนินนโยบายบีบคั้นทางค่าปฏิกรรมสงครามจนส่งผลให้ผู้คนอดอยาก นำไปสู่การก่อจลาจลตามเมืองต่าง ๆ ฮิตเลอร์พร้อมพรรคพวกจึงวางแผนโค่นล้มรัฐบาลที่กรุงเบอร์ลิน แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ และถูกตัดสินโทษจำคุก ฮิตเลอร์ถูกจำคุกเพียงไม่ถึงเดือนก็ได้รับการปล่อยตัวเป็นอิสระ

^๓หมายเหตุ. จาก “ไมน์แคมป์ (Mein Kampf) หนังสือต้องห้ามแห่งคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐,” โดย สันชัย สุวังบุตร, ๒๕๔๙, วารสารราชบัณฑิตยสถาน, ๓๑(๑), น. ๑๖๘.

๔.๒ ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยของโลกตะวันออก

๑) **จีน** จีนเป็นชาติที่มีการจดบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไว้มากทั้งทางราชการและส่วนบุคคล โดยบันทึกไว้ตั้งแต่สมัยโบราณเมื่อมีราชวงศ์ขึ้นมามีอำนาจใหม่ จะมีการชำระประวัติศาสตร์ราชวงศ์ที่เพิ่งสิ้นสุดอำนาจลง ปัจจุบันประวัติศาสตร์ทุกราชวงศ์รวม ๒๕ ราชวงศ์ และราชวงศ์ชิงซึ่งเป็นราชวงศ์สุดท้ายก็ได้มีการชำระและพิมพ์เผยแพร่แล้ว

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างการจดบันทึกการใช้เวลาและยุคสมัยของประวัติศาสตร์จีนจากจดหมายเหตุราชวงศ์ชิงเกี่ยวกับไทย

“วันซินไฉ่ เดือนเก้า ปีที่สี่สิบห้า รัชศกเฉียนหลง มีพระราชโองการ...ความว่า... เนื่องด้วยเจ้เงา เจ้าเมืองเชียงหลัว ได้เตรียมเครื่องราชบรรณาการเอกจำนวนหนึ่งพร้อมหนังสือแจ้ง โดยขอให้ช่วยกราบบังคมทูลให้ทรงทราบ...”

(ที่มา : ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม ๑๓)

เอกสารทางราชการจีนจะบันทึกในลักษณะข้างต้น วันซินไฉ่ตรงกับวันที่ ๑๘ ส่วนเดือนเก้าตรงกับเดือนตุลาคม ปีที่ ๔๕ รัชศกเฉียนหลง คือ ปีที่จักรพรรดิเฉียนหลงครองราชย์ เป็นปีที่ ๔๕ ตรงกับ ค.ศ. ๑๗๘๑ หรือ พ.ศ. ๒๓๒๔ เจ้เงา คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เจ้เง คือ แซ่ เจา คือ ชื่อ เชียนหลัว คือ สยาม ตามที่จีนเรียก

๒) **อินเดีย** เป็นชาติที่ไม่นิยมบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ถ้าเทียบกับจีน อินเดียมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์น้อยกว่าจีนมาก แต่การบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของอินเดียมีลักษณะสำคัญคล้ายจีน คือ นิยมนับปีครองราชย์ว่าเป็นปีที่เท่าใด

ตัวอย่างที่จะกล่าวถึงดังต่อไปนี้ เป็นจารึกอโศก ฉบับที่ ๗ หรือจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช (ครองราชย์ราว ๒๗๓-๒๓๒ ปีก่อนคริสต์ศักราช)

“ข้าฯ ได้เกิดมีความคิดขึ้นว่า ข้าฯ จักจัดให้มีการประกาศธรรม ข้าฯ จักจัดให้การอบรมสั่งสอน ธรรมประชาชนทั้งหลาย ครั้นได้สดับธรรมนี้แล้ว ก็จักพากันประพฤติปฏิบัติตาม จักยกระดับตนเองสูงขึ้น และจักมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ด้วยความเจริญทางธรรมอย่างมั่นคง...”

...ธรรมโองการนี้ ข้าฯ ได้ให้จารึกไว้เมื่ออภิเษกแล้วได้ ๒๗ พรรษา”

(ที่มา : จารึกอโศก พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) แปล. ๒๕๔๒. หน้า ๗๖ และ ๘๒)

จากข้อความข้างต้น พระราชโองการของพระเจ้าอโศกมหาราชถูกจารึกไว้เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชครองราชย์แล้ว ๒๗ พรรษา หรือ ๒๗ ปี พระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อราว ๒๗๓ ปีก่อนคริสต์ศักราช แสดงว่าจารึกนี้มีขึ้นเมื่อ ๒๔๖ ปีก่อนคริสต์ศักราช

พระเจ้าอโศกมหาราชโปรดให้มีการจารึกการเผยแผ่พระธรรมในพระพุทธศาสนา บนผนังถ้ำ เสาศิลา หลังสลดพระทัยจากการทำสงครามที่มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ดังนั้นพระองค์จึงทรงเผยแผ่ธรรมานุภาพแทนแสนยานุภาพ โดยส่งพระสงฆ์ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในดินแดนต่าง ๆ รวมทั้งดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบัน ซึ่งเมื่อครั้งอดีตเรียกว่าสุวรรณภูมิด้วย

กล่าวโดยสรุป เวลาที่ยาวนานของประวัติศาสตร์มนุษย์นั้นได้มีการแบ่งออกเป็นช่วง ๆ โดยแบ่งออกเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทั้งโลกตะวันตกและโลกตะวันออกก็แบ่งเช่นนี้ ปรากฏการณ์สำคัญ ๆ ทำหน้าที่เป็นเครื่องบ่งชี้จุดหักเหของเส้นทางประวัติศาสตร์ในดินแดนหรือภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้มีการแบ่งย่อยช่วงเวลาลงไปอีก การเรียนรู้เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในแต่ละยุคสมัยของโลกตะวันตกและโลกตะวันออกจะทำให้เราเข้าใจพัฒนาการความเป็นมาของโลกได้ดีขึ้น เพราะเมื่อนั้นจะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ตนเองให้กระจ่างขึ้นด้วย

ในการกำหนดศักราชของโลกตะวันตกและโลกตะวันออกแบบต่าง ๆ เช่น คริสต์ศักราช ฮิจเราะห์ศักราช มีความเป็นมาและการนับแตกต่างกัน ทั้งความนิยมใช้ก็แตกต่างกันไปตามท้องถิ่น แต่การนับศักราชทุกแบบก็ล้วนเพื่อช่วยให้มนุษย์เข้าใจพัฒนาการภูมิหลังของตน จะได้สื่อสารกันได้อย่างถูกต้องและเป็นที่เข้าใจตรงกัน

❓ คำถาม ประจำหน่วยการเรียนรู้

๑. ศักราชแบบใดที่นิยมใช้กันแพร่หลายในโลกตะวันตกมากที่สุด เพราะเหตุใด
๒. เพราะเหตุใดในการศึกษาประวัติศาสตร์ จึงต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเวลาและยุคสมัยให้เข้าใจอย่างละเอียด
๓. ศักราชที่ใช้กันในโลกตะวันตกและโลกตะวันออกมีแบบใดบ้าง และมีการนับศักราชแตกต่างกันอย่างไร
๔. การดำรงชีวิตของมนุษย์ยุคหินเก่า ยุคหินใหม่ และยุคโลหะมีลักษณะเป็นอย่างไร จงอธิบายมาพอสังเขป
๕. การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์จีนและอินเดียสามารถแบ่งออกเป็นกี่สมัย และแต่ละสมัยมีลักษณะสำคัญอย่างไร

กิจกรรม การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

✓ ความสามารถด้าน	✓ การสื่อสาร
✓ การคิด	✓ การแก้ปัญหา
✓ การใช้ทักษะชีวิต	✓ การใช้เทคโนโลยี

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. ร่วมกันอภิปรายถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยที่มีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์
๒. แบ่งกลุ่มร่วมกันศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล แล้วจัดทำเป็นเวนนไดอะแกรม (Venn diagram)
๓. นักเรียนร่วมกันค้นคว้าหลักฐานที่มีการบ่งบอกเวลา โดยมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สากลที่ตนเองสนใจมาอย่างน้อย ๕ อย่าง จากนั้นนำมาลำดับช่วงเวลาที่เกิดขึ้นของหลักฐาน โดยจัดทำเป็น Timeline และออกมารายงานหน้าชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันคัดเลือกผลงานไปเผยแพร่ในสื่อต่างๆ ของโรงเรียน